

XENOPHÓN

Kürosz nevelkedése

(részlet)

„ Amikor legjobban megy sorunk, akkor kell a legtöbbet törődnünk isteneinkkel. Azt mondtad, barátainkkal is éppen így kell viselkednünk.

- Ugye, fiam, milyen könnyű lélekkel tártad most kéréseidet az istenek elé, mivel mindig figyelmes voltál velük? És abban is bízhattál, hogy kívánságaidat teljesítik, hiszen tiszta lelkiismerettel állíthatod: soha nem felejtkeztél meg róluk.

- Igaz, apám, hiszen úgy vagyok az istenekkel, mint a barátaimmal.

- No, és arra emlékszel-e, amiről máskor beszélgettünk: az istenek végzése, hogy a képzett ember jobban él, mint a képzetlen, és hogy aki szorgalmas és gondos, az többre viszi, és biztonságosabban él, mint a lusta és a nemtörődöm. És megállapodtunk benne, hogy az ember tegye meg előbb a kötelességét, és csak aztán kérjen boldogságot az istenektől.

- Jól emlékszem szavaidra - felelte Kürosz -, és igazat kell adnom neked. Tudom, mindig mondtad: bűn lenne, ha lovascsatában olyasvalaki esedezne győzelemért az istenekhez, aki még lovagolni sem tanult meg. És ugyanúgy: aki nem ért a nyíllövéshez, ne akarjon győzelmet aratni a mestereken, a tudatlan kormányos ne könyörögjön viharban hajója épségéért, aki nem vetett, ne imádkozzon gazdag aratásért, és aki nem elővigyázatos a csatában, ne fohászkodjon, hogy ép bőrrel meneküljön, mert minden ilyesmi ellentmond az

istenek törvényeinek. Az se várhat meghallgatást az istenektől, aki bűnös dologban kéri a segítségüket, tetted még hozzá, s ez természetes is, minthogy az embereknel sem ér el semmit, aki törvényteleniséget kényszerít rájuk.

- És, ugye, nem felejtetted el, fiam, azt sem, amiről ismét máskor elméltünk: milyen nagy és férfihoz illő teljesítmény, ha valaki nemcsak arra törekszik, hogy testében, lelkében kiváló legyen, és hogy ezt elismerjék, hanem arról is gondoskodik, hogy maga és háza népe életszükségleteit megfelelőképpen kielégítse. Ezt önmagában véve is nagy dolognak tartottuk, hát még azt, ha valaki úgy tud uralkodni másokon, hogy minden szükségletüket bőven kielégíthessék, és minden tekintetben megfelelő legyen az életük.

- Emlékszem, apám, ezt is mondtad. Már akkor egyetértettem veled, hogy nem könnyű dolog szépen uralkodni, de most, hogy sokat elmélkedem a kormányzás mibenlétéről, még inkább így érzek. Ha aztán más népeket veszek szemügyre, és meggondolom, miféle vezérekkel, miféle ellenséggel lesz majd dolgunk, akkor látom csak igazán, milyen csúfos dolog lenne, ha nem szállnánk velük szembe, és tűrnénk, hogy úrrá legyenek felettünk. Mert az emberek úgy vélik - észrevettem én rajtuk, barátainkon kezdve a sort -: a vezér abban különbözik a többiektől, hogy gazdagabban étkezik, több kincset halmoz fel otthon, tovább alszik, és jóval kényelmesebben él, mint alattvalói. Pedig, szerintem, az uralkodónak nem tunyaságával, hanem előrelátásával és munkakedvével kell kitűnnie.

- Igen ám, csak hogy gyakran nem is az emberekkel, hanem a körülményekkel kell megküzdeni, fiam. És ezeken nem oly könnyű úrrá lenni. Azt például te is tudod, hogy ha seregednek nem lesz meg a szükséges élelme, vége a hatalmadnak.

- Küaxarész azt ígérte, mindnyájunknak meglesz mindene, bármennyien jövünk is.

- Szóval Küaxarész kincseiben bizakodva menetelsz, fiam?

- Igen.

- És meg tudod-e mondani, hogyan áll Küaxarész anyagi javak dolgában?

- Istenemre, nem - mondta Kürosz.

- A bizonytalanban bízol tehát? És azt nem tudod, hogy neked még sok mindenre lesz szükséged, és hogy Küaxarésznek már a felkészülés is biztosan temérdek pénzébe került?

- De tudom - felelte Kürosz.

- És ha kifogynak a kincsei, vagy szándékosan félrevezet téged, akkor mi lesz a seregeddel?

- Semmi jó, annyi bizonyos. De ha látsz valami lehetőséget, apám, hogy én teremthessem elő a szükséges forrásokat, most szólj, amíg hazai földön vagyunk.

- Azt kérde, fiam, ki teremtheti elő az anyagi forrásokat? Ki más, mint az, akinek hatalom van a kezében? Akkora gyalogsereget viszel magaddal, amelynek, tudom, sehol nem leled párját, és a legerősebb lovasságot, a médekét kapod szövetségesül. Mit gondolsz, lesz-e olyan szomszéd nép, amely - csak hogy bántódása ne essék - ne járna kedvedben, és ne teljesítené kívánságodat? Küaxarésszal együtt ügyelj rá, hogy soha semmiben ne lássatok hiányt. Állandóan építsétek az utánpótlás útjait, hogy véreteké váljon a gondoskodás. És jól véd az agyadba: soha ne várj az utánpótlással addig, amíg a szükség szorongat, bőség idején gondold az ínség megelőzésére. Eredményesebben követelsz, ha nem úgy lépsz fel, mint valami nincstelen. Meg aztán katonáid részéről sem érhet szemrehányás, és éppen ezért jobban tisztelnek mindenhol. Katonáid is szívesebben követnek - akár segítségre, akár pusztításra akarod felhasználni hatalmadat -, ha kielégíthetik mindennapi szükségleteiket. És jegyezd meg azt is, hogy szavaidnak annál nagyobb hitele lesz, minél inkább be tudod bizonyítani: segíteni és rombolni egyaránt hatalmadban áll.

- Azt hiszem, teljességgel igazad van, apám. Annál is inkább, mivel katonáim egyelőre nem nekem lesznek hálások a kilátásba helyezett javakért, hiszen jól tudják, milyen feltételekkel hívta őket szövetségesül Küaxarész. Azt viszont, amit a megígért javakon felül kapnak, megtiszteltetésnek veszik majd, és hálások lesznek érte az adományozónak. Milyen ostoba is az, akinek nagy hadsereg van a kezében, jót tehetne barátaival, akiktől később joggal várhatna hálát, és segítségükkel megbosszulhatná ellenségeit, de nem gondoskodik hadserege ellátásáról. Éppen olyan ostoba, mint az, akinek van ugyan birtoka, és napszámosa is, aki megművelhetné, mégis parlagon hagyja, és kihasználatlanul heverteti földjét. Biztos lehetsz benne, hogy én soha nem fogok elfeledkezni katonáim szükségleteiről, sem barátok között, sem ellenséges földön.

- És még miről nem szabad megfeledkeznünk? Emlékszel-e, fiam, miről beszélgettünk még?

- Nagyon jól emlékszem. Pénzért mentem egyszer hozzád, hogy kifizessem egyik emberemet, aki a hadvezetés tudományára oktatgatott. Te ideadtad a pénzt, és megkérdezted: "Mondd csak, fiam, akinek a pénzt adod, a hadvezér tudnivalói között említette-e a gazdálkodást is? Mert a mindennapi élelemre a katonának ugyanúgy szüksége van, mint a háza népének." Bevallottam, hogy erről egy szóval sem tett említést. "És az erő és egészség ápolásáról beszélt-e?" - faggattál tovább. - Mert a hadvezérnek ezzel is törődnie kell, nemcsak a

stratégiával." Mondtam, hogy nem beszélt erről. Te tovább érdeklődtél, vajon megtanított-e azokra a módszerekre, amelyekkel szövetségeseinket kiváló harcostársakká képezhetjük. Miután megtudtad, hogy erről sem hallottam, megkérdezted: "És arról mondott-e valamit, miképpen kell a seregben harci kedvet ébreszteni? Mert - tetted hozzá - óriási különbség, hogy kedvvel vagy kedv nélkül fognak-e valamihez." Azt kellett felelnem, hogy bizony ezt sem mondta. "Hogyan lehet a hadsereget leginkább engedelmességre bírni? Erről mit tanultál, fiam?" - folytattad. Mikor kiderült, hogy semmit az égvilágon, megkérdezted, végeredményben mire tanítottak a hadászati tudományok címén. "Taktikára" - feleltem. Mire te kikacagtál, és pontról pontra bebizonyítottad, hogy élelem, engedelmesség, egészség és a hadi mesterség különböző ágainak ismerete nélkül a taktika mit sem használ a seregnek.

Így világítottad meg előttem, hogy a taktika csak egy kis része a stratégiának. Kérdeztelek, megtanítanál-e a hadtudomány valamely ágára; ám te azt tanácsoltad, beszélgessek tekintélyes vezérekkel, és tőlük kérjek felvilágosítást. Azóta gyakran keresem olyan férfiak társaságát, akik bölcs hadvezér hírében állnak. Ami az élelmezést illeti, azt hiszem, elegendő lesz az, amit Küaxarész, ígéretéhez híven, rendelkezésünkre fog bocsátani. Ami pedig az egészségügyet illeti, látom és tudom, hogy a városokban, ahol egészségesen akarnak élni az emberek, orvosokat alkalmaznak, és hogy a hadvezérek is orvosokat visznek magukkal katonáik egészségének biztosítására, ezért, amint ezt a tisztséget megkaptam, azonnal kötelességemnek éreztem, hogy én is gondoskodjam orvosokról. Jó néhány férfit viszek magammal, akik, azt hiszem, elég jártasak a gyógyítás tudományában.

- Csakhogy az efféle orvos olyan ám, fiam, mint a foltozószerelő: a beteget meggyógyítja. Rád nagyszerűbb feladat vár, az egészség megőrzése: neked arra kell ügyelned, hogy embereid ne is betegedjenek meg.

- És miképpen gondoskodhatnék erről, apám?

- Ha hosszabb időre akarsz letáborozni, először is egészséges helyet kell kiválasztanod, s ha kicsit figyelsz, találsz is. Hiszen annyi szó esik egészségtelen és egészséges vidékekről, s az alkat meg az arcszín csodálatlanul bizonyítja, ki él egészséges helyen, és ki nem. De nem elég csak a vidéket nézni. Gondolj arra, hogy te magad hogyan törődsz egészséggeddel.

- Először is, nem terhelem túl a gyomromat, mert az árt. Azután igyekszem ledolgozni, amit ettem, mert, azt hiszem, ezzel nemcsak az egészségemet védem, hanem izmaimat is erősítem.

- Látod, fiam, mások egészségével is így kell törődnöd.

- De mondd, apám, jut-e idejük a katonáknak testgyakorlásra?

- Hidd el, fiam, erre nemcsak lehet, hanem kell is időt szakítani. Az ütőképes hadsereg sohasem lehet tétlen: szüntelenül munkálkodnia kell, vagy az ellenség kárán, vagy a maga javán. Képzeld csak el, milyen gond akár egyvalakit is eltartani, aki a kisujját sem mozdítja. Egész családot etetni meg ennél is nehezebb, gyermekem, de a legnagyobb gond egy tétlenkedő hadsereget ellátni. Mert egy hadseregben sok ám az éhes száj: kevéssel indulnak útnak, de tékozlón élik fel, amihez hozzájutnak. Ezért mondom tehát, hogy a hadsereg soha nem henyélhet.

- Úgy gondolom, arra céloz, apám, hogy a lusta hadvezér éppen úgy egy hajítófát sem ér, mint a lusta földműves.

- Arra bizony - folytatta Kambüszész -, és meggyőződésem, hogy a tevékeny hadvezér, hacsak valamelyik isten nem gátolja benne, mindig bőven el tudja látni katonáit élelemmel, és arról is gondoskodik, hogy emberei viruló egészségben éljenek.

- Ami pedig az egyes katonai feladatok begyakorlását illeti, azt hiszem, apám, legcélszerűbb, ha mindegyikben versenyt hirdetünk, és díjakat tűzünk ki. Így a katonák jól megedződnek, s szükség esetén felkészült harcosokkal indulhatunk harcba.

- Jól beszélsz, fiacskám. És ha így is cselekszel, biztosra veheted, hogy katonáid, akár egy kórus tagjai, mind végrehajtják majd feladatukat.

- És tudod, hogyan lehet harci kedvet kelteni a katonákban? - kérdezte Kürosz. - Szerintem ennek legjobb módja az, hogy reményeket ébresztünk bennük.

- Nem, fiam. Ez olyan, mintha a vadász mindig úgy kiabálna, úgy hívogatná kutyáit, mint amikor valóban közelít a vad. Első ízben rohanvást engedelmeskednének, de ha gazdájuk többször becsapja őket, végül már akkor sem hallgatnak rá, amikor valóban ott a vad. Így van ez a reményekkel is. Aki gyakran kelt hiú reményeket, annak akkor sem hisznek, amikor van alapja az ígéretének. Fiam, a hadvezér soha ne mondjon olyat, amiben nem biztos. Alantasait esetleg megbízhatja vele, hogy ábrándokat ébresztgessenek, de ő maga sértetlenül tartogassa buzdító szava hitelét a legnagyobb veszélyekre.

- Bölcsen beszélsz, apám, és úgy érzem, igazad is van. Ami pedig a katonák engedelmességre szoktatását illeti, azt hiszem, ebben nem vagyok járatlan. Már gyermekkoromban tanítottál erre magad is: hozzászoktattál, hogy engedelmeskedjem neked. Aztán tanítók gondjaira bízta, és ők is ezt követelték tőlem. Majd az ifjak között éltem, ahol a vezető megint csak ezzel az erénnyel törődött legjobban. És azt hiszem, a legtöbb törvény is tulajdonképpen két dolgot tanít: hogyan kell uralkodni és engedelmeskedni. Ha mélyére nézek a dolgoknak, a fegyelemre ösztönzés legfőbb mozgatóját abban látom, ha dicséret és tisztelet illeti az engedelmeseket, de megvetés és büntetés az engedetleneket.

- Lehet, fiam, hogy ez az út vezet a kényszerű fegyelemhez, de sokkal jobb, ha a katona önként engedelmeskedik a parancsnak. Ehhez pedig más és rövidebb út vezet. Az emberek szíves örömet hallgatnak mindenkire, akiről azt gondolják, hogy jobban tudja, mi válik javukra, mint ők maguk. Ezer bizonyítékot találhatsz erre. A betegek például alig várják, hogy az orvos megmondja, mit kell tenniük, a hajósok valósággal lesik a kormányos parancsszavát a tengeren, az utasember meg el nem válna attól, akiről feltételezi, hogy jobban ismeri az utat. Ha viszont az emberek úgy vélik, hogy az engedelmességből káruk származik, dacolnak a büntetéssel, és nem törődnek az ajándékkal sem.

- Azt mondd tehát, apám, katonáim akkor engedelmeskednek majd legjobban, ha okosabbnak látszom, mint ők?

- Azt bizony.

- Igen, de miképpen kelthetem minél hamarabb ezt a látszatot?

- Semmi sem egyszerűbb ennél: légy valóban okos mindabban, amiben annak akarsz látszani! Jól figyelj rám, és meglátod, hogy igazat mondok. Ha rossz földműves, lovas, orvos, fuvalás vagy akármi más volnál, de kiválónak akarnál látszani, képzeld csak el, mennyit kellene mesterkedned. Hiába bízna meg egyeseket, hogy jó híredet költsék, és hiába ügyeskednél, amint be kellene bizonyítanod tudásodat, azonnal vagy nemsokára kiderülne, hogy semmit nem tudsz, és csak hencegő csalo vagy.

- Hogyan tanuljam meg azt az igazi bölcsességet, hogy tudjam, mi hasznos és mi nem?

- Ami tanulással elsajátítható, azt természetesen meg kell tanulnod, gyermekem, mint ahogy megtanultad a taktikát is. Más dolgokban, amelyeket az emberi ész sem megtanulni, sem előre látni nem képes, jóstudományod révén leszel bölcsőbb a többinél, mert megkérdézheted az istenektől, mi a teendő. Ha pedig valami a gyakorlatban bizonyul helyesnek, ügyelj rá, hogy mindig úgy is csináld. Hiszen a bölcslet általában az jellemzi, hogy lankadatlanul ügyel rá, mit kell tennie minden egyes pillanatban.

- Az egyik legfontosabb dolog szerintem - mondta Kürosz -, hogy az embert szeressék katonái. Nyilvánvaló, hogy ezt ugyanúgy vívhatjuk ki, mint barátaink szeretetét: be kell bizonyítanunk, hogy jötevőik vagyunk.

- Csakhogy nehéz dolog ám, fiam, mindig azokkal tenni jót, akikkel szeretnénk. Sokkal igazabb társa leszel katonáidnak, ha velük örülsz örömüknek, velük szomorkodsz bánatukban, ha szorult helyzetükben készséggel segítségükre sietsz, ha aggódsz értük, és igyekezel előrelátóan gondoskodni róla, hogy bántódás ne érje őket. Amikor pedig harcra kerül sor, akár nyáron, akár télen,

akármilyen megpróbáltatások között, a hadvezér legyen az, aki legjobban tűri a hőséget, a fagyot és a szenvedéseket. Ezzel biztosan elnyeri katonái szeretetét.

- Arra célozol tehát, apám, hogy a hadvezér kitartóbb legyen katonáinál?

- Arra bizony - felelte Kambüszész. - De azért ne csüggedj, fiam, mert hidd el nekem, hogy a testi megpróbáltatás nem viseli meg egyformán a hadvezért és a közkatonát. A hadvezér szenvedéseit némiképp enyhíti a közmegbecsülés, és az a tudat, hogy minden tettét ezrek figyelik.

- És mit gondolsz, apám, ha a katonák már el vannak látva a legszükségesebbel, egészségesek, jól viselik a megpróbáltatásokat, képzettek a hadászat különféle ágazataiban, égnék a vágytól, hogy kitüntessék magukat, és az engedelmesség nagyobb öröm nekik, mint az engedetlenség, helyeselnéd-e ekkor, ha a hadvezér arra törekszik, hogy minél hamarabb az ellenségre rontson?

- Persze hogy helyeselném, de csakis akkor, ha kedvezőbb helyzetben van, mert ha nem, akkor minél többre tartja magát és övéit, annál óvatosabbnak kell lennie. Hiszen az élet minden területén arra törekszünk, hogy legbecsesebbnek vélt dolgainkat a lehető legnagyobb biztonságba helyezzük. ”

- - -

Ha tetszett, akkor talán ezek is:

Tao

<http://meditacionk.blogspot.co.at/2013/07/tao.html>

Haikuk

<http://meditacionk.blogspot.co.at/2015/12/11-teli-haiku.html>

A két öreg

<http://meditacionk.blogspot.co.at/2014/08/ez-ket-oregur-fogadott-az-uj-alberletben.html>

Szókratész

<http://meditacionk.blogspot.co.at/2013/04/szokratesz.html>

Üdvözlettel

A Kolostor Öre

Csak Könnyedén